

# Формування ціннісних орієнтацій в процесі фізичного виховання студентів

Безверхня Г.В., Маєвський М.І.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

## Анотація:

У статті розглядається вплив фізичного виховання як навчальної дисципліни на формування ціннісних орієнтацій студентів. Ціннісні орієнтації формуються в процесі засвоєння особою соціального досвіду і відбиваються в цілях, переконаннях, ідеалах, інтересах. Тому, особливу увагу необхідно приділити впливам на механізми формування ціннісних орієнтацій для вирішення проблем мотиваційного впливу на свідомість і поведінку особистості, системі виховання і навчання. Освоєння цінностей фізичної культури дає можливість молодій людині розуміти складність життя, формувати фізичний та духовний потенціал. Практичне використання досліджень, ціннісних орієнтацій у сфері фізичної культури має велике значення для досягнення цілей в майбутній професійній діяльності.

**Безверхня Г.В., Маєвський М.І. Формирование ценностных ориентаций в процессе физического воспитания студентов.** В статье рассматривается влияние физического воспитания как учебной дисциплины на формирование ценностных ориентаций студентов. Ценностные ориентации формируются в процессе усвоения личностью социального опыта и отражаются в ее целях, убеждениях, идеалах, интересах. Поэтому, особое внимание необходимо уделять влияниям на механизмы формирования ценностных ориентаций для решения проблем мотивационного влияния на сознание и поведение личности в системе воспитания и учебы. Освоение ценностей физической культуры дает возможность молодому человеку понимать сложность жизни, формировать физический и духовный потенциал. Практическое использование исследований ценностных ориентаций в сфере физической культуры имеет большое значение для достижения целей в будущей профессиональной деятельности.

**Bezverhnya G.V., Mayevskiy N.Y. The forming of valuable orientations in the process of physical upbringing.** In the article we consider the impact of physical education as an academic subject in the formation of value orientations of students. Value orientations are formed in the face of social experience and reflects in aims, beliefs, ideals, interests. Therefore, special attention should be paid to influences on values orientations formation mechanisms to solve the motivational impact on the consciousness and behavior of the individual, the system of education and training. The development of physical culture values enables a young person to understand the complexity of life, to form physical and spiritual potential. Practical application of research, value orientations in the field of physical culture has an important achievement of the aims in the future professional activity.

## Ключові слова:

студент, цінність, орієнтації, фізичне виховання.

студенты, ценность, ориентации, физическое воспитание.

student, value, orientation, physical education.

## Вступ.

Реформування національної системи освіти базуються на сучасній парадигмі розуміння кожного учня як носія індивідуального (суб'єктивного) досвіду і важливим є не тільки отримання знань, а й забезпечення внутрішнього розвитку особистості для її соціалізації і успішної самореалізації. У XXI ст. вчитель стає ключовою фігурою суспільства, що ставить виключно високі вимоги до його професійної підготовки [4, 12].

Значущою характеристикою концептуальної моделі професійної діяльності вчителя є готовність до змін. При наявності такої готовності людина здатна корегувати, уточнювати свою внутрішню модель, включати до неї нові системи відношень [6, 8]. З огляду на це, важливою умовою становлення професійного самосвідомлення педагога та його самореалізації є самооцінка педагогом себе як суб'єкта навчальної навички професійної та освітньої рефлексії.

Серед факторів, що обумовлюють формування майбутнього педагога, здатного до самореалізації, керівне місце належить ціннісним орієнтаціям, що визначають напрям та рівень активності суб'єкта, становлення його особистості [2].

Фізична культура, маючи величезний потенціал не тільки в аспекті поліпшення фізичної підготовленості, здоров'я, але і як засіб формуючого впливу на особистість студента педагогічних спеціальностей, як ніяка інша діяльність може бути спрямована на вирішення ряду психофізичних, соціально-психологічних, естетичних завдань.

Робота виконується в рамках теми «Зведеного плану науково-дослідницької роботи у сфері фізич-

ної культури і спорту на 2006–2010 рр.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді і спорту 3.1.2. «Науково-методичні засади викладання дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» (номер держреєстрації 0106U010782)».

## Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

**Мета дослідження:** дослідити вплив фізичного виховання як навчальної дисципліни у ВНЗ на формування ціннісних орієнтацій студентів.

**Методи дослідження:** аналіз науково-методичної літератури, вивчення досвіду роботи викладачів фізичного виховання, педагогічне спостереження, бесіди зі студентами.

## Результати дослідження та їх обговорення.

У вищих навчальних закладах фізична культура представлена як учбова дисципліна і як найважливіший компонент формування цілісного розвитку особистості студента. Являючись складовою частиною загальної культури, вона входить обов'язковим розділом в гуманітарний компонент освіти, значущість якого виявляється через гармонізацію духовних і фізичних сил [2, 3, 8].

Різні види фізичної культури представляють багатий матеріал для творчої діяльності в різноманітті мистецтва, яке є однією з основних форм віддзеркалення прекрасного в природі і в суспільстві. В цьому нерозривний природний зв'язок фізичної культури з культурою суспільства в цілому і головний напрям реалізації прекрасного в самій природі фізкультурної діяльності [11].

Згідно думки Ю.М. Ніколаєва, метою освіти є не трансляція досвіду минулих поколінь поколінням майбутнім, а забезпечення людиною майбутнього творіння, що вимагає зміни якості людини [10]. У

даному контексті йдеться про виховання у молодому фахівцеві творчості, тобто здібності перетворювати те, що було створено до нього. Єдино можливим способом розвитку цих здібностей є інтеграція людини до культури, в соціально-культурну творчість, створення культурних цінностей. Культура (лат. cultura) в перекладі означає обробка, перетворення чого-небудь. В області фізичної культури це поняття може бути трансформоване як творча діяльність по засвоєнню та створенню цінностей у сфері фізичного вдосконалення народу, а також її соціально-значні результати або діяльність направлена на перетворення і формування фізичного та духовного потенціалу самої людини [7]. Таким чином, формування здатності до творчої діяльності повинна починатися перш за все з бажання та вміння перетворити себе як особистість з максимальним розвитком всіх людських сил: фізичних, емоційних, психічних, інтелектуальних та ін. З цієї точки зору найбільш ефективним потенціалом володіють інтеграційні, духовно-фізичні можливості фізичної культури, освоєння людиною її функціонально-цінніснодіючих стосунків [10].

Освоєння цінностей фізичної культури озброює молоду людину розумінням складності життя, допомагає виробити духовно-етичні критерії самооцінки особистості [2, 8]. Це у свою чергу, вимагає формування і розвитку здібностей до загальнокультурного самовираження, що на практиці означає формування потреби в культурній інформації і знаннях, уміння розпізнавати істинні культурні цінності. Проявом такого прагнення є участь студентської молоді в створенні і діяльності ініціативних об'єднань в області фізкультурної діяльності по інтересах, уміння змістовно і творчо проводити вільний час, використовуючи те різноманіття можливостей, яке дають різні види фізичної культури [5, 7].

Ціннісні орієнтації виражають сукупність відносин особи до фізичної культури в житті і професійній діяльності, вони формуються в процесі засвоєння особою соціального досвіду і відбиваються в її цілях, переконаннях, ідеалах, інтересах.

Ціннісні орієнтації – це система ціннісних ставлень особистості до об'єктивних цінностей людської культури. Ці ставлення, усвідомлені й пережиті особистістю, спрямовують, орієнтують її в процесі вибору життєвих цілей та засобів їх досягнення [1].

Ціннісні орієнтації не виникають у людини раптово, а формуються поступово, протягом усього процесу соціалізації індивіда, будучи центральним стрижнем свідомості і діяльності, найважливішим компонентом структури особистості. Тому особливу вагу необхідно приділяти впливам на механізми формування ціннісних орієнтацій для вирішення проблем мотиваційного впливу на свідомість і поведінку особистості в системі виховання і навчання [13].

Функції фізичної культури між собою тісно взаємопов'язані. Органічна єдність функцій фізичної культури, їх взаємопроникнення, перетворення мети однієї в засіб досягнення іншої, орієнтація всіх цілей функцій на розвиток особистості студента педагогічних спеціальностей – необхідна умова виховання в мо-

лодах фахівців активної життєвої позиції. Ця єдність формує основи соціального зрілого інтелігента, розуміючого свою відповідальність перед суспільством і в повній мірі реалізуючого творчий потенціал в різних видах життєдіяльності [7, 9].

В процесі фізкультурної діяльності задовольняються декілька груп потреб:

1. Потреби спортивної спрямованості. Вони відрізняються єдністю характеру спортивних цілей (розряд, титул) і мотивів (прагнення до результату). Ці потреби задовольняють такий вид фізичної культури, як спортивна діяльність і підготовка до неї з усією специфікою цілей, задач, засобів і методів навчально-тренувальних занять і відновлюючих заходів.
2. Потреби в рекреаційній діяльності, пов'язані із зміною діяльності, активним відпочинком із застосуванням фізичних вправ, елементів спортивних ігор і змагань за спрощеними правилами. Їх найважливіші мотиви – зміцнення здоров'я, гарний фізичний розвиток, красива статура. Іноді мотивами фізкультурної діяльності цієї групи студентів виявляються бажання суперництва.
3. Потреби реабілітаційної спрямованості. Вони властиві особам, у яких виникають проблеми відновлення занижених або втрачених в процесі фізкультурної, побутової, трудової діяльності фізичних, психічних, інтелектуальних здібностей. Вони пов'язані з лікувальним використанням фізичних вправ (ЛФК).
4. Потреби в освітній спрямованості у сфері фізичної культури сприяють творчому, свідомому відношенню до задач, засобів і методів фізичного вдосконалення. На жаль, цей важливий аспект фізичної культури ще недостатньо усвідомлюється студентською молоддю.

Пріоритетні мотиви студентів у фізкультурній діяльності можна умовно об'єднати в наступні групи:

- задоволення студентів від самого процесу фізкультурної діяльності (емоційність, динамічність, різноманітність, новизна, спілкування і т.п.);
- отримання підвищених результатів в процесі занять вибраним видом фізичної культури (придбання знань, умінь, навичок, отримання розрядів і т.п.);
- нові перспективи в процесі фізкультурної діяльності (фізична досконалість, спортивна майстерність, виховання характеру, волі, наполегливості, працьовитості і т.п.).

В процесі фізичного виховання реалізуються різноманітні цілі:

- оздоровчі, функціональні, морфологічні (покращення здоров'я, зняття втоми, всебічний гармонійний розвиток, виховання культури тіла, рухів, підвищення розумової і фізичної працездатності);
- нормативні (виконання програмних вимог, досягнення в спорті, підвищення функціональних (резервних) можливостей організму);
- комунікативно-виховні (спілкування, виховання культури поведінки, працьовитості, емоційна самоорганізація);
- організаторсько-педагогічні (оволодіння знаннями, умінням, практичними навичками суспільної фізичної роботи, пропаганда здорового способу життя,

активного відпочинку).

Але межі цих груп умовні, оскільки досягнення мети, віднесеної до однієї групи, може бути реалізовано в задоволенні потреб в іншій.

В дослідженнях багатьох авторів встановлено, що ціннісні орієнтації, виражаючи характер ставлення людини до різних аспектів матеріального і духовного світу, посідають істотне місце в структурі особистості, відображають рівень її розвитку, здійснюють рекреацію поведінки [1, 5, 9, 13 – та ін.].

#### Висновки.

Звернення уваги на ціннісні орієнтації у сфері фізичної культури і спорту студентів ВНЗ дозволяють розглядати фізичне виховання, як фундамент психофізичного розвитку і фізичного вдосконалення молоді. Практичне використання досліджень ціннісних орієнтацій у сфері фізичної культури має істотне значення для досягнення цілей в майбутній професійній діяльності студентів педагогічних спеціальностей, а отже майбутніх фахівців у сфері виробництва, науки, культури.

*Перспективною подальших досліджень* буде визнання впливу, який здійснює процес фізичного виховання на формування ціннісних орієнтацій до фізичної культури особистості студента як майбутнього вчителя, виявлення факторів впливу на цей процес та умов його оптимізації.

#### Література.

1. Антонова Н.О. Ціннісні орієнтації у системі особистісних якостей студентів вищого педагогічного навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.07 – педагогіка і вікова психологія / Н.О. Антонова – Київ, 2003. – 20 с.
2. Бальсевич В.К. Физическая культура: молодежь и современность // Теория и практика физической культуры / В.К. Бальсевич, Л.И. Лубышева. 1995. – №4. – С. 2-8.
3. Выдрин В.М. Теория физической культуры (культурологический аспект): Учебное пособие / В.М. Выдрин. / Л.: ГДОИФК им. П.Ф. Лесгафта, 1988. – С.45.
4. Выдрин В.М. Физическая культура студентов вузов: Учебн. пособие. / В.М. Выдрин, Б.К. Зыков, А.В. Лотоненко. – Воронеж: ВГУ, 1991. – 160 с.
5. Иванцев Н.И. Динамика ценностных ориентаций студенческой молодежи в процессе профессиональной подготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.07 – педагогіка та вікова психологія / Н.И. Иванцев. – Київ, 2001. – 20 с.
6. Круцевич Т.Ю. Управление процессом физического воспитания / Подр. Теория и методика физического воспитания / под ред. Т.Ю. Круцевич / Т.Ю. Круцевич, В.В. Петровский. – К.: Олімпійська література, 2008. – Т.1. – С. 320–380.
7. Круцевич Т.Ю. Сформованість цінностей індивідуальної фізичної культури студентів різних відділень ВУЗу / Т.Ю. Круцевич, О.Ю. Марченко. – Дніпропетровськ: Спортивний вісник Придніпров'я, 2008. – №3–4. – С.103–107.
8. Лубышева Л.И. Современные подходы к формированию физкультурного знания у студентов вузов // Теория и практика физической культуры, 1993. – №3. – С. 19–21.
9. Максимчук Н.П. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Н.П. Максимчук. – Київ, 2000. – 20 с.
10. Николаев Ю.М. Интегративная сущность физической культуры – отражение понимания человека как целостности. // СПб.: Актуальные проблемы теории и практики физической культуры. / Ю.М. Николаев. – СПб., 2002. – С.76–84.
11. Пономарев Н.И. Информация физической культуры: проблемы, перспективы. // Теория и практика физической культуры / Н.И. Пономарев, С.С. Филиппов. / Москва, 1994. – №10. – С.14–16.
12. Програма реалізації гуманітарної політики та виховної роботи у Вінницькому національному технічному університеті на 2007–2008 н.р. / Сост. Т.Б. Буяльська. – Вінниця: ВНТУ, 2007. – 36 с.
13. Романюк Л.В. Психологічні чинники розвитку ціннісних орієнтацій студенської молоді: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.01 – загальна психологія, історія психології / Л.В. Романюк. – Київ, 2000. – 20 с.

Надійшла до редакції 24.12.2009р.

Безверхня Галина Василівна  
Масвський Микола Іванович  
shevchuk\_om@mail.ru